

SVOBODNA SLOVENIJA

AÑO (LETO) XXXII. (26)

No. (štev.) 42

ESLOVENIA LIBRE

BUENOS AIRES

18. oktobra 1973

Bližnji vzhod — danes in jutri

Nov spopad na Bližnjem vzhodu med Izraelom in Arabci zavzema spet prve strani svetovnega časopisja. Vse druge, tudi še tako pretresljive ali važne novice so stopile na drugo mesto, kakor da bi od tega spopada bila odvisna nadaljnja bodočnost vsega sveta. In v nekem oziru tudi je.

Za razumevanje današnjih razmer na Bližnjem vzhodu je nujno, da sežemo v nedavno zgodovino.

Ob koncu prve svetovne vojne so se na evropskih bojiščih pojavili prvi tanki in prva bojna letala. Angleži so takoj pravilno skleпали, da bo prihodnja vojna potekala večinoma s stroji, ki jih bo pogajal bencin. Dasi tega spoznanja v letih do druge svetovne vojne niso realizirali v svoji oborožitvi, ker so upali, da se bo mogoče na ta ali oni način vojnemu spopadu z nacisti izogniti — zadnji poskus je bil Chamberlainovo pomirjevanje Hitlerja — so pa v svoji globalni zunanji politiki skupno z Amerikanci sledili temu spoznanju.

Ker so bila takrat in so tudi še danes na svetu največja petrolejska ležišča na Bližnjem vzhodu, so v Londonu in Washingtonu že takrat sklenili, da bo Zahod moral to področje kontrolirati vse dotlej, dokler bo petrolej služil za pogonsko sredstvo industriji, se pravi v nekem pogledu zahodni civilizaciji. Kontrola pa je možno izvajati le z lastnimi ljudmi, so skleпали v Londonu in Washingtonu. Edini belci, ki bi jih mogli na to področje naseliti, z neprisljano propagando o viziji bodoče države, so bili Judje. Ves zadevni propagandni aparat se je obrnil v to smer, Anglija je dobila Palestino od Zveze narodov v upravo in število Judov v Palestini je od 60.000, kolikor jih je bilo tam ob koncu prve svetovne vojne, naraslo do začetka druge svetovne vojne na 625.000.

Hitler je angloameriški propagandi vizijo samostojne judovske države še pomagal s svojim zločinskim preganjanjem Judov ter so judovske množice širom sveta začele nezadržno upirati oči v Palestino kot spet obljubljeno deželo. Ni se tja preselil velekapital z Wall Streeta niti ne iz Londona, pač pa so po drugi svetovni vojni v umetno ustvarjeno novo judovsko državo začele vret množice judovskih priselencev z vseh delov sveta, tako da danes ta država šteje ok. 3 milijona prebivalcev. Mostišče na Bližnjem vzhodu za kontrolo nad petrolejskim področjem je bilo postavljeno.

Ohranjanje Izraela kot takega stane Zahod, predvsem ZDA, danes podobno, kakor stane Moskvo vzdrževanje njenega mostišča na Kubi. Toda tako eni kakor drugi vztrajno plačujejo ta vojasko-politični davek.

Najsi bo arabski pritisk v tem četrtem spopadu z Izraelci še tako močan, v arabskih prestolnicah, če so stvarni v presoji položaja, dobro vedo, da jim Izraela ne bo uspelo uničiti — dokler tega ne bo dovolil Zahod. Moskva pomaga Arabcem le v toliko, da si ohranja svoj vpliv na tem področju. Nima pa Kremenlj v danih razmerah v svoji lastni državi namena odvzeti ameriški in zahodnoevropski ter japonski industriji dobav petroleja z Bližnjega vzhoda. Moskva je v zadnjih mesecih sklenila dvigniti življenjsko raven prebivalstva v ZSSR s pomočjo ameriške in zahodnoevropske industrije, ki morata zato neovirano delati naprej, kar pomeni, do mora tudi petrolej z Bližnjega vzhoda neovirano teči po naftovodih na Zahod.

Tak je položaj danes. Jutri bo vsekakor drugačen. Tisti jutri bo prišel, ko bodo v ZDA, v Zahodni Evropi ali na Japonskem iznašli ceno in lahko pridobljivo pogonsko sredstvo v nadomestilo petroleja. Takrat bo petrolej postal za Zahod nezanimiv in z njim nezanimiv tudi ves Bližnji vzhod. Nekateri arabski šejki, pravi dolarski milijarderji, na to že računajo in nalagajo svoje milijarde v švicarske, angleške in ameriške banke. Računajo, da bodo

TEORIJA IN PRAKSA

ŠE O VERSKI SVOBODI IN NOVI USTAVI

Trenutno dosega v Jugoslaviji svoj višek debata o novi ustavi. Kritika in dopolnjevanja osnutkov zveznih in republiških ustavnih določil ne bi rekli, da je dosegla mäsovno udeležbo ljudstva, je pa v nekaterih primerih resnično razgibala zainteresirane kroge. To se je dogodilo zlasti v primeru ustavnih členov, ki določajo delovanje tkim „verskih skupnosti“, to je, določajo meje (omejujejo) delovanje Cerkev in vernikov.

V našem listu smo o teh debatah in o raznih predlogih ob ustavnih določilih že sporadično poročali. Danes bi radi to poročanje dopolnili v luči zadnjih dogodkov in pisanja ob tem problemu v Sloveniji. Kajti problem obstaja od trenutka, ko nova ustava nikakor ne predstavlja napredka v verski svobodi, temveč, pod videzom koraka naprej predstavlja resnično v povratek v preteklost, t. j. ostrejši nastop proti vernikom in verskim skupnostim. Da o dejanskem položaju sploh ne govorimo.

SVOBODA BREZ SREDSTEV

V ljubljanskem katoliškem tedniku „Družina“ z dne 23. septembra, piše dr. Stanko Ojnik (profesor cerkvenega prava na ljubljanski teološki fakulteti) o pomenu verske svobode z družbo. V luči drugega vatikanskega cerkvenega zbora dokazuje potrebo, zahtevo današnjega časa po verski svobodi. In biča tista ustavna določila, ki se pod videzom zajamčenja svobode resnično postavljajo proti njej. Govori med drugim o členu 154 zveze in 222 republiške ustave („Izpovedovanje vere je človekova zasebna stvar“), o katerem pravi, da je „nerodno“ formuliran, kajti „Bilo bi jo mogoče razlagati v smislu nasprotja med javnim in zasebnim. Izpovedovanje vere je vedno družbena zadeva. Ker gre tukaj za pravice vernih in nevernih, ja so obvarovani zunanjeja pritiška v območju svojega prepričanja, ne moremo razumeti pravnih formulacij, ki skoraj namigujejo na neko privatizacijo verske svobode.“

V tej „privatizaciji“ pravzaprav slojni celotno določanje bodoče ustave, ki hoče Cerkev ločiti ne od države, marveč od družbe. Zato tudi dopuščanje svobode verskim skupnostim le „pri opravljanju verskih zadev in verskih obredov“ (člen 154 državne in 222 republiške ustave). Na kar dr. Stanko Ojnik pravi: „Ob tem se pojavi vprašanje, kdo odreja, kaj so verske zadeve. Mislim, da država ne more biti absolutni razsodnik nad tem, kaj štejejo verske skupnosti za verske zadeve, temveč te skupnosti same. Vsaka verska skupnost ima svojo lastno naravo in ji je treba zaščititi svobodo vse do mere, dokler ni kršen javni red ter javna moral.“

Tega vsekakor ne upoštevajo ustavna določila o delovanju verskih skupnosti. Pa tudi, ako bi to upoštevala, še vedno ne bi mogli reči, da vlada resnična verska svoboda. Zakaj ne? Povrnimo se k članku dr. Ojnika, ko trdi: Kaj pomaga pisana pravica in zakon, ako državljan nima pogojev za uresničevanje teh pravic? Kaj pomaga pravica do dela, če ni delovnih mest? Kaj pomenijo politične pravice in svoboda govora, če so ljudje nepismeni in neuki? Kaj pomeni pisana svoboda tiska, če ni za to materialnih pogojev? Naloga javne oblasti je, da ustvarja razmere za uresničevanje pisanih pravic.“ Razlika med teorijo in prakso zadobi tu vsa svojo veljavo. Tudi, ako bi šla ustava tako daleč, da bi dala Cerkv in vernikom resnično svobodo, ta ne bi prišla do veljave dokler javna ob-

takrat začeli dajati posojila razvijajočim se deželam in tako živeli oni in njih peščene in puščavske države od obresti teh posojil.

Toda to so šejkovski računi za bodočnost. Vsekakor pa drži: izraelski državi, ki nima petroleja na svojem ozemlju, bo takrat trda predla, bolj trda kakor danes.

last dosledno v praksi ruši temelje vsakršne svobode.

ŠKOFJE DOPOLNJUJEJO

V začetku septembra se je sestel v Zagrebu poslovni odbor Jugoslovanske škofovske konference. Na tem sestanku so se obravnavala prva ustavna določila in dopolnila, ki bi jih po mnenju škofov v osnutek morala vstaviti skupščina. Škofje so v bistvu zahtevali, da bi bila v novi ustavi jasneje zagotovljena osebna verska svoboda vsakega posameznika, da se še bolj določi pravna enakost ateistov in vernikov katerekoli verske skupnosti in da se prepereči vsako razlikovanje zaradi verske pripadnosti ali neprispadnosti pri določanju družbenega položaja in delovnih mest. Nova ustava naj bi, po zahtvi škofov, jasneje zagotovila notranjo organizacijsko samostojnost verskih skupnosti in njihove pravice do oznanjevanja. Škofje so prav tako izrazili željo da bi bile pravice starešev do vzgoje otrok ne le priznane, marveč jasneje zagotovljene.

Škofovski dokument, ki je datiran 4. sept. t. l. v Zagrebu so podpisali v imeu jugoslovanskih škofov zagrebški nadškof dr. Franjo Kuharić, ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik, reški nadškof Josip Pavlišić, sarajevski nadškof dr. Smiljan Čekada ter beograjski nadškof dr. Gabrijel Bukatko.

Škofje postavljajo svoje zahteve v desetih dopolnilnih točkah, ki zadevajo glavne člene ustavnega osnutka, ki govorijo o svobodi vernikov in verskih skupnosti.

V četrti teh točk škofje direktno predlagajo vstaviti v člen 154 tri nove odstavke, ki so po svoji formulaciji vredni, da jih poznamo.

„Občan je tako posamič kot skupaj z drugimi zagotovljeno svobodno izpovedovanje vere.“

„Občana ni dovoljeno siliti k nečemu, kar bi kršilo njegovo pravico do sprejemanja in izpovedovanja vere ali prepričanja po svobodni odločitvi svoje vesti.“

„Izpovedovanje vere je človekova zasebna stvar in občan ni dolžan povedati, kateri veri pripada ali ne pripada, pa je zato v nasprotju z ustavo, če se kdo pri presojanju pogojev za katerikoli delovno mesto ali vloga v družbi ozira na versko pripadnost ali neprispadnost.“

Škofje med drugim tudi popravljajo točko, ki govori o ustanavljanju „samo“ verskih šol za duhovnike. Tej točki dodajo stavek: „in šole za pripravo svojih služabnikov.“ In obrazložijo svojo zahtevo, češ, da bo „tako besedilo bolje upoštevalo vse verske skupnosti (tudi tiste, ki nimajo duhovnikov), pa tudi dejansko stanje, ker so poleg duhovnikov v naši Cerkv potrebni tudi organizirani, katehistinje, itd.“

Ob koncu dokumenta škofje še dodajo: „Upamo, da bo ta naš predlog pripomogel k ustavnj jasnosti pri zagotavljanju osnovnih človekovih svobostim.“

ODNOS PARTIJE DO CERKVE NESPREMENJEN

Nihče ne ve, do kake mere bo ustavna skupščina upoštevala posamezne predloge vernih državljanov, ali predloge škofovske konference, ali drugih veroizpovedi. A naj bo rezultat te „debate“ tak ali drugačen, eno je jasno: odnos partije do Cerkev se ne bo spremenil. To potrjujejo razna pisanja prav ob ustavnj debati, ki so se pojavila v raznih časopisih.

(Nad. na 2. str.)

POPRAVEK

V zadnji številki se je v članek „Razočaranje ali spoznanje“, objavljen na prvi strani, vrnila neljuba tiskarska pomena. Drugi odstavek tega članka se pravilno glasi takole: „Nikdar si nismo lastili pravice sodnika ali svetnika Narodnega sveta koroških Slovencev.“ Prosimo bralce, da ta popravek vzamejo na znanje.

PRISEGA. Trenutek ko general Perón polaga roko na Sveto Pismo. Ob njem nova podpredsednica. Na levi dr. José Antonio Allende, na desni pa dr. Bussaca, demokristjana, podpredsednika senatne in poslanske zbornice

El mensaje del General Perón

Tras asumir por tercera vez la presidencia de la Nación, el general Perón envió, desde los balcones de la Casa de Gobierno, un mensaje a todo el país. En sus principales párrafos expresó los siguientes conceptos:

“Por ello, para mi la presente circunstancia en que estoy frente a ese pueblo, que siento tan profundamente en mi corazón, es un acicate para dedicarle hasta el último aliento para servirle, y pedirle que me ayude; para pedirle a ese pueblo que me ayude a defender esa responsabilidad manteniéndose en paz, unido y solidario, cumpliendo cada argentino la misión que recibirá para la grandeza de la Patria y la felicidad del pueblo.

“Si yo hubiera pensado solamente en mi capacidad de realización, no habría aceptado esta responsabilidad. Pero cuento con lo que el pueblo argentino ha de poder realizar en esta Patria que todo lo merece, y por lo cual cada uno de nosotros está obligado ante el destino a trabajar, precisamente día y noche, para resolver los problemas generales.”

“Es precisamente esa profunda fe que tengo en el pueblo de la Patria la que me ha impulsado a aceptar la responsabilidad de conducir al país. Y en ello espero que todos los argentinos, de cualquier matiz político que sean, comprendan que en la paz que podamos mantener y en el trabajo fe cundo que debemos realizar, está precisamente ese destino que tenemos la obligación de defender.

“Por eso a todos los argentinos, y especialmente a los peronistas, les exhorto a que pongamos desde mañana mismo toda nuestra actividad al servicio de la reconstrucción de nuestra Patria, para que desaparezcan las necesidades primarias que todavía pueden observarse a lo largo y a lo ancho de ella.

“Cada uno de nosotros tendremos en el futuro un trozo de responsabilidad si esas tareas no se realizan. Yo y el Gobierno hemos de poner todo nuestro empeño, pero necesitamos que el pueblo argentino ponga el suyo, porque nadie hoy puede gobernar el mundo sin el concurso organizado de los pueblos.”

“Compañeros: finalmente quiero dedicar algunas palabras a nuestra juventud.

“A esa juventud que es nuestra esperanza, quiero que le llegue nuestro más profundo cariño, junto con la exhortación más sincera de que trabaje y se capacite. Porque los jóvenes serán los artífices del destino con que soñamos. A ellos hemos de entregarles nuestras banderas, convencidos de que por sus valores morales han de llevarlas al triunfo para la grandeza de la Patria y la felicidad de nuestro pueblo.”

General Perón nastenil kot predsednik Argentine

Pretekli petek 12. oktobra je general Juan Domingo Perón tretjič nastopil kot predsednik države. To edinstveni primer v argentinski zgodovini se je dogodil po osemnajstih letih pregnanstva, potem ko ga je narod na zadnjih volitvah, dne 23. septembra, z absolutno večino izvolil za svojega voditelja in ga postavil na najvišje mesto v državi.

Na sam državni praznik sta v dopoldanskih urah pričeli na skupnem zborovanju zasedati obe zbornici argentinskega kongresa. V veliki poslanski dvorani so se zbrali senatorji in poslanci, da v imenu naroda prisostvujejo pri-segi novega predsednika. Malo čez enajsto uro sta vstopila v zborovanjsko dvorano general Perón in njegova žena gospa María Estela Martínez, izvoljena za podpredsednico. Po bučnem pozdravu je generala Peróna in zbrane predstavnike nagovoril poslovodeči podpredsednik senatne zbornice, demokristjan dr. José Antonio Allende, ki je obrazložil važnost dogodka za današnji čas in za bodočnost ter zatrdil smernice ljudske vlade.

Takoj nato je general Perón z roko na svetem pismu prebral prisego, s katero se obvezuje, da bo kot predsednik Argentine skrbel za blagor naroda. Enako je kot podpredsednica prisegla gospa María Estela Martínez de Perón. Ni treba posebej omeniti nepopisnega navdušenja, ki je vladalo tako v kongresnem posloplju, kot na trgu pred njim, kjer so množice napeto sledile po zvočnikih celotnemu poteku zborovanja in prisega.

Po končanih slavnostih v kongresu se je novi predsednik skupaj s člani vlade in gosti odpeljal v vladno palačo na Plaza de Mayo, Majskem trgu, kjer je nato potekla svečanost predaje oblasti: Začasni predsednik Raul Lastiri je predal generalu Perónu znamenje oblasti: predsedniški trak in palico, ki jih nosijo argentinski predsedniki od prvega, Bernardina Rivadavie, pa do današnjih dni.

Sedle so prisega ministrov, ter sprejem častnih gostov, ki se je vršil že v delovni sobi novega predsednika.

Pri slavnostih prevzema oblasti pa moramo omeniti še zadnje, a najbolj emotivno točko. Z balkona vladne palače je predsednik general Perón nagovoril zbrano ljudstvo. Bila je to silna množica, ki je popolnoma napolnila Majski trg, in se razlivala še po dostopnih ulicah zlasti po Majski aveniji. Njihovo navdušenje ni poznalo meja. Ropotanja bobnov (peronistična tradicija) in vpitja gesel ni bilo ne konca ne kraja. Svojega vodjo so večkrat prekinili z vali navdušenega odobravanja. Bilo je res snidenje naroda s svojim voditeljem.

Po Peronovem govoru in na njegovo izrecno prošnjo, se je ogromna množica hitro in v popolnem redu razšla.

Končana je bila nastopna slovesnost. Argentina je stopila na novo ustavno pot. Pot popolnoma svobodne odločitve, kajti nihče ne more zanikati, da je ljudstvo soglasno in popolnoma svobodno izrazilo svojo voljo. Prišla je nova doba. Da bi bila res doba soglasja in obnove. Začetek boljših dni za ves argentinski narod.

LETALSKI MOSTOVI NA BLIŽNJI VZHOD

ZDA OBOROŽUJE IZRAEL, ZSSR ARABCE

Razvoj na Blížnjem vzhodu se spreminja v vedno resnejši spopad med Zahodom in Vzhodom, da si prevladuje mnenje, da Moskva ne bo prekoračila nevarne crte, čez katero bi stopila v direkten spopad z ZDA.

Sovjeti so namreč že v prvih dneh bojev med Arabci in Izraelom začeli pošiljati predvsem v Sirijo z letali različno orožje, pozneje pa so svoja letala usmerjali tudi v Egipt. Desetine sovjetskih letal je letelo s severa čez otok Ciper v Egipt.

Na bojišču se je položaj na sinajski fronti več ali manj ustalil, ker je prvoten egipčanski naval izgubil svojo hitrost, zaradi velikih izgub v materialu in moštvi. Na sirijem bojišču se je Izraelcem posrečilo spremeniti bojno srčco v svojo korist ter se je sirijska vojska začela umikati čez golanke višave proti Damasku. Izraelska vojska je na nekaterih mestih prodrla do 30 km pred Damask. Izrael je na tem bojišču poleg sirijske vojske uničil predvsem iraški vojaški oddelek, ki ga je Bagdad poslal Sirijcem na pomoč. Ker Izrael nima namena zavzemati še več sirijskega ozemlja, se je izraelska vojska ustavila pred Damaskom ter je izraelski general Dayan izjavil: „Sirijska vojska si sedaj liže rane, svoje tanke pa moremo sedaj obrniti proti sinajskemu bojišču“.

Tako se je tudi zgodilo ter je Izrael tudi na tem bojišču prešel v ofenzivo proti Egiptčanom.

Medtem je vojno Izraelu napovedala tudi Jordanija, le da kralj Hussein s svojo vojsko ni napadel Izraela čez reko Jordan, temveč je previdno poslal majhen vojaški oddelek v Sirijo na pomoč sirijski vojski. Ugotavljajo, da je Hussein klonil hudemu arabskemu pritisku, da pa noče Jordanije zaplesti v direkten spopad z Izraelom.

Ker se sovjetske pošiljke orožja Arabcem niso ustavile in je Moskva organizirana pravi letalski most v Sirijo in Egipt, so se tudi v Washingtonu odločili, da posnemajo Moskvo, seveda v korist Izraela. V Washingtonu so uradno objavili, da so organizirali letalski most, ter z letali prevažajo v Izrael vseh vrst orožja, deloma kar s skladišč v Zahodni Evropi, da imajo krajšo pot.

Nixon sam je izjavil, da ZDA vodijo na Blížnjem vzhodu „isto politiko, kakor so jo vodile leta 1958, ko smo se zapletli v libanonsko zadevo in leta 1970, ko smo pomagali Jordaniji. Gre namreč za to: vsaka država na Blížnjem vzhodu ima pravico do svoje neodvisnosti in varnosti. Želimo, da bi ta vojna

končala, toda tako, da bo mogoče zagotoviti trajen mir.“

V Moskvi je bil medtem na obisku alžirski predsednik Boumedienne ter je dobil od sovjetov izjavo, da bo Moskva pomagala arabcem „osvoboditi od Izraelcev zasedeno ozemlje“.

Izrael je tudi že objavil uradne podatke o izgubah v moštvi in materialu. Število izraelskih smrtnih žrtev do minule nedelje je znašalo 656 vojakov, manj, kakor v zadnji šestdnevni vojni leta 1967, ko je izgubilo življenje 773 izraelskih vojakov. Izrael je tudi izgubil približno četrtno svojega vojnega letalstva in tretjino tankov.

Na drugi strani pa zahodni vojaški strokovnjaki ugotavljajo, da imata Sirija in Egipt vojaških zalog za dosežani tempo vojnih operacij le še za teden ali deset dni. Zato menijo, da bodo nasprotniki kmalu sedli za železno mizo in spet podpisali premirje, zlasti še, ker sta v tem smislu v stiku tudi Washington in Moskva, ki sta zadnji instanci, ki dejansko odločata o položaju na Blížnjem vzhodu.

Resno opozorilo Arabcem je prišlo tudi iz NATO, ko je glavni tajnik te zahodnoevropske-ameriške obrambne organizacije izjavil, da bi „ustavitev petrolejskih dobav Zahodni Evropi in ZDA pomenila sovražno dejanje, z vsemi posledicami“.

Razvoj položaja v Čilu

Vdova bivšega marksističnega čilskega predsednika Allendeja Hortensia in njegova hči Isabela, vsaka po svoje v sklopu levičarskih in komunističnih organizacij, prva v Meksiku, druga pa Zahodni Evropi, propagirata proti obstoječemu čilskemu režimu.

V Meksiki je Allendejeva vdova bila slavnostna govornica na letnem zborovanju mehiških uradnikov in izdajateljev listov in revij ter je vse pozvala, naj „pomagajo s tiskano besedo ustaviti krivično in kruto kaznovanje mojih rojakov v Čilu“.

V Parizu in v Rimu so komunistični stranki in druge levičarske organizacije organizirale manifestacije proti čilski vojaški junti ter je Allendejeva hči Isabela tudi govorila zbranim manifestantom, ki so po ulicah nosili transparente z gesli proti čilskemu režimu.

Allendejeva vdova Hortensia pa je odletela tudi v Vzhodni Berlin, kjer je v javnem govoru obtožila bivšega čilskega demokratskega predsednika Freia, da je čilski vojski pomagal strnoglaviti režim njenega marksistične-

skih skupnosti in njenih predstavnikov. Verske dostojanstvenike praviloma najdemo vedno med zatiralci delavskega razreda in blagosloviljanci orožja žandarjev, kasneje v vlogi izdajalcev ljudstva od bele garde, domobrancelv, četnikov do ustašev. Naj tudi ob ustavnih razpravah zapišemo to, kar so zapisali talci v enem izmed svojih poslednjih pism na steno celice: „...veš mama, sto življenj, če bi mi jih dala, bi bilo premalo, da ti opišem vse, kar smo doživeli tu, v Begunjah...“

Mnogi predstavniki verskih skupnosti prepričujejo občane-vernike, češ da čas prekriva vse rane itd. Mi, ki smo še žive pričevalci srhljivih dogodkov med narodnoosvobodilno borbo in ljudsko revolucijo, se ob osnutkih ustavnih določb zavedamo, kam pelje vmešavanje v družbenopolitične zadeve — nazaj k že znanim dogodkom iz bližnje zgodovine!

Razumljivo je, da nobena ustava, kjer je cerkev (pri nas: verske skupnosti!) ločena od državnih funkcij (pri nas: od družbeno samoupravnih!) ne more natančno opredeljevati obseg, prostor in domet verskih opravil. To je naloga ustreznega zakona o delovanju verskih skupnosti v vsaki republiki in zvezi. Tega bo ob novih ustavah potrebno sprejeti z občutkom za svobodo, pravice, dolžnosti in odgovornost.“

Razumljivo je, da tako pisanje, ki vsebuje bolesterne izlive in prikriti groznje nikakor ne obeta resnične verske svobode za bodočnost. Kaže pa tudi na orodje, katerega se bo partija posluževala, da v ustavi morebitno potrjeno svobodo, ki je le propaganda za zunanji svet, v praksi brezvestno tepta: to bodo zakoni, ki bodo v konkretnih primerih reglamentirali delovanje verskih skupnosti, in Cerkev še naprej omejevali po mili volji absolutnega vladarja — partije.

Dr. Anton Korošec — sporna osebnost?

V tržaškem „Novem listu“ je znani krščanski socialist FJ (Franc Jeza) objavil poročilo o neki italijanski knjigi, ki opisuje življenje italijanskega politika Umberta Merlinija, ki je bil vodilni član nekdanje italijanske ljudske in pozneje krščansko demokratske stranke. Ob sklepu tega poročila izraža Jeza obžalovanje, da ni noben izmed primorskih slovenskih politikov opisal svojih političnih doživetij in da tudi ni še nihče dokumentarno obdelal nobenega izmed predvojnih voditeljev katoliške Slovenske ljudske stranke, razen — do neke mere — Janeza Ev. Kreka. — In Jeza nadaljuje: „Tako se npr. vsa sporna osebnost slovenskega katoliškega politika dr. Antona Korošca še vedno izgublja v meglenih obrisih in anekdotah (celo v Majcenovih zapiskih), ne da bi mogli preveriti njegova dejanja in govore na osnovi kritične študije in zbrane dokumentacije.“

Vprašamo Jezo: v čem pa naj bi bila osebnost dr. Korošca sporna, in za koga je sporna? Za komuniste je verjetno sporna in seveda tudi za njihove satelite „krščanske socialiste“, ki so že pred drugo svetovno vojno s Kocbekom na čelu zagovarjali marksizem, hvalili Stalina kot največjega državnika XX. stoletja in končno zajadrali v komunizem. Za ostale Slovence pa ni dr. Korošec prav nič sporna osebnost; je eden izmed največjih slovenskih politikov,

ga moža. Njene izjave je objavila vzhodnonemška komunistična agencija ADN. Hortensio je vzhodnonemška komunistična vlada proglasila za „državnega gosta“.

Medtem čilska vojska nadaljuje z zasliševanji in sodbami zajetih levičarjev in teroristov. Iz nogometnega igrišča v Santiago, kjer so priprli po zrušitvi Allendeja okrog 5000 osumlencev, so pretekli teden izpustili na svobodo s enim dnevno 320 oseb. Več teroristov pa je bilo spet ustreljenih, bodisi, ker so poskušali uiti ali pa so bili od vojaških sodišč obsojeni na smrt.

Čile se je trenutno znebil skoro vseh komunističnih diplomatskih delegacij odn. vohunov in tajnih policistov. V sovjetskem veleposlanstvu v Santiago so ostali samo trije sovjetski uradniki, s svjetske interese pa zastopa indijsko veleposlanstvo. Čile je zaprl svoje veleposlanstvo v Moskvi ter ga pred Kreamljem sedaj zastopa Peru.

Komunistični diktator Castro je pred dnevi doživel v zvezi s Čilom hud propagandni poraz v Združenih narodih. Njegovi delegati so se namreč vedli slabše, kakor se je bil pred leti vedel takratni sovjetski komunistični diktator Hruščev, ko si je sezul čevljev in z njim tolkel po mizi, ko je udrihal čez Amerikance. Castrovi delegati so med govorom čilskega delegata veleposlanika Bazana, ki je Glavni skupščini ZN podjasnjeval razloge zrušitve Allendejevega marksističnega režima, vstali s svo-

Deset mladih likovnih umetnikov

V našem buenosaireškem kulturnem svetu se je pojavila skupina mladih likovnikov, ki se bodo predstavili prvič s svojimi slikarskimi, plastičnimi in keramičnimi stvaritvami v soboto 20. oktobra v stari dvorani Slovenske hiše. Razstavo prireja SKAD — Slovensko katoliško akademski društvo, ki je združilo 10 razstavljalcev — 5 deklet in 5 fantov — iz generacije v Argentini rojenih Slovencev okrog petdesetih let. Od deklet razstavljajo: Potočnik Anica, ki obiskuje Akademijo Bellas Artes (poleg slik ima tudi eno skulpturo), Willenpart Silva, prav tako iz Bellas Artes (razstavlja keramike), Zakrajšek Magdalena, Dolinar Andrejka, študira na Bellas Artes, in arhitektka Osterc Helena; od fantov razstavljajo tile: Adamič Marjan, Oberžan Marjan, Fajdiga Pavel, Klemenc Franci in Urbančič Božidar. To so študentje lepih umetnosti, arhitekture, grafičnega risanja in sploh likovne umetnosti. Gre za deset likovnih umetnikov, ki so si utrli prvič pot v javnost v argentinsko slovenskem kulturnem prostoru. Prvazaprav je ta skupina mladih presenetila opazovalce zdomskega kulturnega življenja v Argentini — kdo bi pričakoval tak organiziran nastop več kot deset let po zaprtju Umetniške šole Slovenske kulturne akcije, katere likov-

Zatorej le gledaj po sveti, a večkrat še v srce si glej — in sodil boš druge mileje in sodil boš sebe ostrej!

Simon Gregorčič, V srce si glej!

Iz življenja in dogajanja v Argentini

Nastop predsedniških funkcij s strani generala Peróna, ki je izreden dogodek v argentinski zgodovini, je potekel nad vse mirno in brez presenečenj. Tudi potrditev vseh ministrov dosedanje vlade, kakor smo napovedali že v prejšnji številki našega lista, se je izvedla nemoteno in po že prej določenih tirnicah.

V zvezi z vlado pa omenimo, da se je izvedla neka sprememba. Po lastnem predavku bo Perón v svojem vladanju dajal več moči gospodarskemu ministru in na glavnemu tajniku predsedništva, bivšemu podpredsedniku Solanu Limi. Dr. Solano Lima bo to funkcijo izvrševal v smislu neke vrste dejanskega ministrskega predsednika, čeprav tega mesta ni v argentinski vladi. Podobno odgovornost pa bo imel nad vsem gospodarskim poljem zadevni minister José

spreten in uspešen bорец za pravice slovenskega naroda. Pod njegovim vodstvom je slovenska misel dosegla največji razmah.

jih sedežev in nekateri z revolverji v roki pridrli na govorniški oder in psovali govornika. Predsednik skupščine je ob odobranju večine delegacij zahteval odstranitev kubanskih razgrajalskih delegatov.

Nov propagandni poraz v zvezi s Čilom je Castro doživel spet 12. oktobra, ob priliki proslave 481. letnice Kolumbovega odkritja Amerike, ki jo je v ZN priredila španska delegacija. Predsednik skupščine ZN, ekvatorski delegat Benites, je namreč „priporočil“ kubanski delegaciji, naj se proslave ne udeleži, ker se je bo udeležila tudi čilska delegacija. „Priporočilo“ je bilo uteleljeno s izjavo: „...zaradi frakasa v Glavni skupščini ZN v sredo zvečer“. Prosiava je lepo poteklo brez komunističnih Kubancev.

Po nekaterih veleposlaništvih v Santiagu je še vedno nekaj čilskih in drugih levičarskih elementov, ki so se pred vojaško junto zatekli v azil. Polagoma jih posamezna poslaništva odpravljajo iz Čila. Opazovalci ugotavljajo, da se noben čilski ali tuj ekstremist ni zatekel v azil v sovjetsko ali katero koli drugo komunistično poslaništvo, temveč le v poslaništva zahodnih demokratskih držav.

Ameriški odbor za zemljepisna imena v Washingtonu je odločil, da se bo področje v državi Floridi, kjer leži vesoljsko letališče in ki je bilo poimenovano po umorjenem predsedniku Kennedyju leta 1963 Cape Kennedy, spet imenovalo Cape Cañaveral, kakor prej. Vesoljsko letališče samo pa se bo imenovalo John Kennedy Space Centre.

Gelburd Njegovo delovno polje se bo razseglo do take mere, da bo baje pol dneva uradoval v vladni palači sami, pol dneva pa v svojem ministrstvu.

Če sedaj na hitro pogledamo v politični položaj države ob nastopu, lahko soglašamo s tistimi opazovalci, ki menijo, da bo Perón imel največ težav (ponovno) v svojih lastnih vrstah. Heterogenični sestav peronizma nujno vodi do neke notranje krize. Tako je opaziti vedno večje oddaljevanje levičarskih krogov, ki ne soglašajo z gospodarsko politiko vlade, niti z drugimi ukrepi v notranjih zadevah. Prav tako pa verjetno ne bo prišlo do pomirjenja med mladinsko in sindikalno vejo peronizma.

Notranje razprtije so prišle do trdega osebne obračunavanja, kot to pričra uboj starega peronističnega vodje v Rosario, in pa poulični spopad med peronističnimi skupinami v Formosi. V teh notranjih razkosavanjih peronizma pa je bela vrana primer peronistične gverile: Montoneros in FAR Fuerzas Armadas de Liberación — Osvobodilne oborojene sile) sta se združili formalno v eno samo organizacijo, ki bo nosila ime prve teh skupin: „Montoneros“. S tem se precej razčisti področje gverile, kjer lahko trenutno ugotovimo prisotnost dveh močnih skupin: novi peronistični Montoneros in pa trockistični ERP (Ejército Revolucionario del Pueblo — Revolucionarna ljudska vojska).

Kar se tiče drugih političnih sil, so v pripravljenosti. Radikali, druga najmočnejša struja, se pripravljajo na vsenarodni kongres stranke, ki bo predvidoma v začetku prihodnjega leta. Medtem bodo v parlamentu „kritično“ podpirali deo peronistične vade. Kot se že sedaj govori, bo baje novi vodja stranke, po sigurnem Balbinovem odstopu, njegov zadnji tovariš formule, mladi senator De la Rúa.

Po svoji strani pa se precej razbija tretja politična sila, desničarska Manriquejeva Federalna zveza. Ta je zašla v krizo v parlamentu. Od prvotnih 20 poslancev (tretji najmočnejši blok), jih v Zvezi vztraja le še osem. Že ob začetku zasedanj, so se „osamosvojili“ trije poslanci buenosaireške konservativne zveze, dva od „Legalistične orientacije“ iz Santa Fe, in eden od „Katarskega ljudskega gibanja“. Kmalu za tem so izstopili še trije poslanci od neoperonistične Unión Popular, in končno sedaj še demoprogresist Jorge Omar Viale iz Santa Fe.

V tem ozračju, ko Perón išče soglasja s svojimi nasprotniki in raznimi važnimi krugi v državi, prvenstveno seveda s Cerkvijo, da s tem odteži notranje probleme peronizma, se argentinsko politično življenje suče naprej po kaj tradicionalni poti.

simbolična. Keramike težijo v tisto modernost, ki ne zavrača starih estetskih vrednot. Na splošno je mogoče reči: pri vseh je vidno stremljenje po dosegi osebne ustvarjalne avtentičnosti. Ti mladi umetniki se borijo za oblikovanje svojega izraza sredi poplave likovnih izmov in novitet, ki jih nudi in vsiljuje velemesto. Gre za dosego osebne ustvarjalne pristnosti, za sintezo šole in lastne kreativnosti.

Brez dvoma bodo nekateri od teh ljubiteljev muz dosegli visoke gaje umetnosti. Poleg tega, da je za to potrebno dosti hoje in utrjujočega vzpenjanja, spoznanja starih in novih poti, študija in dela, je nujno imeti v sebi tudi notranji umetnostni gon, voljo po umetniškem izražanju ter neusahljivo potrebo po umetniškem izpolnjevanju. In to, se zdi, imajo v večji ali manjši meri vsi ti umetniki-začetniki.

Ob obisku razstave desetih mladih likovnih umetnikov, ki se bodo prvič organizirano predstavili naši publikij vemo, da je ta odločitev in izvedba pomemben dogodek. To gotovo še niso vsi, ki se med nami dejavno zanimajo za likovno umetnost, a deset se jih je združilo, da pokažejo, da slovenske nove generacije v buenosaireškem velemestu niso izgubile smisla za lepoto in umetnost in lahko rečemo, dokler ne izgubijo smisla za duha umetnosti, ga tudi ne bodo izgubili za duha slovenstva.

29. OKTOBER

SLOVENSKI NARODNI PRAZNIK
in
DAN SLOVENSKE ZASTAVE

Slavje v soboto, 27. oktobra 1973 v Slovenski hiši

Sporod: ob 19.00 — sv. maša v cerkvi Marije Pomagaj za vse, ki so delali in se žrtvovali za slovenski narod;
ob 20.00 — v dvorani: **Koroški večer**;
ob 20.45 — slavnostna večerja.

Pripravljali odbor

Sodelujte pri izdaji Zbornika Svobodne Slovenije, najbolj reprezentativne knjige slovenskih izseljencev. Ne odlašajte. Naročite to knjigo in plačajte še pred izidom. Cena 70.- pesov. Za pošiljanje po pošti doplačilo (za Argentino) 5.-

Zdravnik sede k bolniku na posteljo.
„Ali vas kaj boli?“ ga vpraša.
„Ja Noga, na kateri mi sedite.“

„Sijajno, najini ženi sploh ne veda, kje sva sinoči bila.“

„Ja, res. Ti, kje sva že bila?“

„Ni mam pojma.“

DR. JUAN JESUS BLASNIK

špecialist za ortopedijo
in travmatologijo

C. José E. Uriburu 285, Cap. Fed

Zahtevajte določitev ure na
telefonu 49-5855 in 628-4188

Ordinira v torek, četrtek in soboto
od 17 do 20

**Novе plošče in kasete
iz domovine**

Simon Rajer, Tucumán 1561, 7. nad.
št. 50 T. E. 46-9440; od 9—12 in
15—19. (Ob sobotah zaprto.)

SLOVENSKI PEVSKI ZBOR V SAN MARTINU

v soboto, 3. novembra, ob 20 bo v dvorani Slovenskega doma
v San Martinu

JUBILEJNI KONCERT

ob 25-letnici ustanovitve zbora

DRUŠTVO SLOVENSKA VAS

vabi vse člane in rojake na

KONCERT
mladinskega zbora "Karantanija"

pod vodstvom gospe Marije Fink-Geržiničeve

Vršil se bo v soboto, 20. oktobra 1973 ob 20. uri
v HLADNIKOVI DOMU — v LANUSU

Vsi lepo vabljeni!

DRUŠTVENI OGLASNIK

Zedinjena Slovenija ba tudi letošnje počitnice pripravila šolsko kolonijo v cordebskih hribih pri dr. Hanželiču. Prijave se sprejemajo v pisarni ZS do 20. novembra. Pogoje bomo po možnosti kma u objavili.

Slovenska radijska oddaja bo 21. oktobra posvečena našim materam in 20-letnici Prešernove šole na Pristavi.

Seja upravnega sveta ZS bo 26. oktobra ob 20 v prostorih ZS.

Vseslovenska tombola za izdajo učnih knjig bo 2. decembra v Slomškovem domu

JAVNI NOTAR
FRANCISCO RAUL CASCANTE

Escribano Público

Cangallo 1642 Buenos Aires

Pta. baja, of. 2

T. E. 35-8827

**PORAVNAJTE ZAOSTALO
NAROČNINO!**
TRIDESETLETNICA

SPOMINA JUNAKOV GRČARIC IN TURJAKA TER
USTANOVITVE SLOVENSKE DOMOBRAVNE VOJSKE

**nedelja, dne 28. oktobra,
v Slovenskem zavetišču dr. Gr. Rožmana**

Sporod:

Ob 11 sv. maša za vse preživele in pokojne borce.

Proslava s slavnostnim govorom (govornik — pisatelj, poročnik
dr. Stanko Kociper.

Sodeluje moški zbor iz San Martina.

Sledi kosilo v prijetni družbi in srečanje z nepozabnimi junaki,
ki bodo večno živeli v slovenskem spominu.

Lepo vabimo vse borce in prijatelje z družinami, mladino, narodne
noše vseh vrst ter zastopnike organizacij in ustanov.

Starešinstvo DSPB Tabor, Argentina

28. oktober

CELODNEVNA PRIREDITEV V ROZMANOVEM ZAVODU V ADROGUE

dopolodne ob 11.30 sv. maša — popoldne ob 16.00 igra: OTROK BREZ MATERE

Gospe in gospodične lepo prosimo za pecivo!

Vsi lepo vabljeni!

VELIKA IZBIRA NAJBOLJŠEGA POHIŠTVA

MUEBLES

LUKY

Frente Estación EZEIZA
Ruta 205
T. E. 295-1197

LUKA MILHARČIČ
Električni aparati

Izključni zastopniki: Hitachi — National — Crown — Ranser — Panoramic — Aurora — Saccol — Columbia — Westinghouse — Godeco — Tonomac — Gam uza — Olivetti — Kenia — Champion — Marshall

Podružnice

CARLOS SPEGAZZINI
Avda. 25 de Mayo 136

SAN JUSTO
Almafuerte 3230

Teatro Colón 1973
Figarova svatba

Letošnjo operno sezono buenosaireskega opernega gledališča je otvoril Mozart. To se je zgodilo prvič v 65-letni zgodovini Colona. Mozartove opere uprizarjajo v Buenos Airesu malodane vsako leto, vendar navadno šele proti koncu sezone, skupaj z operami nemških skladateljev.

Po 3 letih smo spet poslušali Figarovo svatbo. Snov za to šaljivo opero je vzela libretist Lorenzo Da Ponte iz istoimenske komedije Beaumarchaisa, ki je ob uprizoritvi na Dunaju zbudila nasprotovanje cesarskega dvora zaradi jedkih političnih namigavanj in uporniške satire. Mozart je Da Pontej naročil, naj omili ali izpusti sporna mesta. Libretist je upošteval naročilo in ustvaril izvrsten libreto s polnokrvnimi človeškimi liki, ki jih je salzburški genij, ki je bil tedaj na višku umetniškega navdih in je mojstrsko obvladal glasbeno govorico, označil z najlepšo operno govorico. Mozartova orkestracija dosega v tej vedri partituri vso izrazno moč in eleganco, ki ju terja zgodba: je samozavestna, trpka in objestna ob označitvi grofovega služabnika Figara, mila in otožna ob grofici, razigrana in nagajiva ob sobarici Suzani, mladostno zasanjena ob zaljublje-

nem pažu Kerubinu, lahkoživa in gosposka ob grofu. Vse delo označuje uspešno ravnotežje med razigrano iskričastostjo in fino tenkočutnostjo, med milino in prešernostjo. Poleg prelepih arij in kavatin je še cela vrsta hkratnega petja solistov, ki se zliva v čudovito ubrana sozvočja, kar je še poseben čar Mozartovih oper.

Mozart je Figarovo svatbo, ki je njegova najbolj dognana operna stvaritev in nemara sploh najvišji izraz celotnega opernega repertoarja vseh časov, ustvaril v 6 mesecih. Po krstni izvedbi na Dunaju 1. 1786 je delo takoj začelo zmagoslaven pohod prek vseh opernih odrov Evrope in Amerike in ohranja še zmeraj mladostno življenjsko silo, ki osvaja najširšo publiko po vseh deželah. Ljubljana ga je spoznala v svojem Stanovskem gledališču že l. 1790 (Čarobno piščal in Takšne so ženske 1797, Don Giovanni pa šele 1822). V Buenos Airesu so Figara uprizorili prvič nerazložljivo pozno: šele 1928, 100 let po Don Giovaniu. Med 1928 do 1970 so ga peli v Colónu v 13 sezonah šestindesetkrat, skoraj zmeraj v odličnih zasedbah.

Letošnja izvedba je bila dostojna, a neenotna in ne povsem zadovoljiva. 29-letni finski dirigent Leif Segerstam je sicer talentiran in usposobljen glasbenik, vendar njegovi nekoliko preveč

akademski zamisli interpretacije manjka poleta, komunikativnosti in bleska. In dirigent je odločilnega pomena pri operi, saj pogojuje zlitost in sprošča razsežnost. Nehote so poslušalci pomislili na Seitnerja, Kerteszja in Maaga iz prejšnjih sezon. Mizanscena Wolfganga Zoernerja se ni dvignila nad povprečje in rutino in ni izpričala posebne domiselnosti. Glavne vloge, Figara in Suzano ter grofa in grofice, so peli tuji gostje. Vsestransko sta ugajala francoska gosta, baritonist Gabriel Bacquier in sopranistka Jeannette Pélou. Bacquier je glasbeno in odsko prepričljivo predstavil donjuanskega grofa, Pélou pa neugnano Suzano. Kanadčanka Lilian Sukis je v vlogi grofice budila pozornost z lepim in čistim glasom ter prikupno zunanostjo. Pri izbiri protagonistov pa vodstvo ni imelo srečne roke. Italijanski basist Angelo Romero je še premlad, njegovo pojmovanje Figara je še pozunanjeno in premalo dozorelo. Ostale vloge so peli domači pevci: Kerubina Norma Lerer (prejšnja leta Christa Ludwig in Tereza Berganza!), Marcelino Luisa Bartoletti, don Basilio Eugenio Valori, don Bartolo Víctor de Narké, Barbiko pa María Amelia Alvarez. V tej zasedbi je bilo 5 predstav, s povsem domačo zasedbo pa še drugih 5.

Festival Ravel

Druga Colónova predstava je bila posvečena Ravelu. Uprizorili so njegovo

lirično fantazijo v 2 dejanjih L' enfant et les sortilèges in koreografski pesnitev Poème des Valses.

Francoski klasicistično-impresionistični skladatelj Maurice Ravel (1875-1937) je znan predvsem po svojih virtuosnih klavirskih delih, koreografskih simfoničnih pesnitvah, komorni glasbi in samospetih, vendar je ustvaril tudi dvoje svojevrstnih opernih del, šaljivo enodejansko „Španska ura“ in težko uprizorljivo „L' enfanta.“

Psihološki proces, ki se odvija v malem protagonistu, ki je pravi „enfant terrible“, od njegove upornosti v začetnih prizorih, ko je ves neposlušen in neobgljiv in pravi tiran, pa prek postopnega, osupljivega in včasih kar grozljivega pouka, ki ga prejema v sobi od predmetov in živali, s katerimi je grdo ravnal, jih trpinčil in razbijal, je podan presenetljivo posrečeno. Nova presenečenja mu nudi nato še vrt, ko ožive vsi njegovi prebivalci: drevesa, verveice in sove, žabice in žuželke, ki so bili njegove žrtve in se pritožujejo in mu grozijo zavoljo vsega, kar so morali pretrpeti, dokler ga ne odreši sočutje in pomoč ranjeni verveici, s čimer pokaže dobro srce in ga zato živalice popeljejo v hišo k materi.

Pravljeno zgodbo, ki jo je napisala Colette z nežnostjo in ironijo, je naslikal Ravel, ki je pravi orkestralni čarodej, z barvitimi tonskimi podobami.

Delo, prvič izvajano v Montecarlu 1925, je Colón postavil na oder doslej v 4 sezonah. Ker je zmes stvarnega in domišljiskega sveta, je silno zahtevno za režiserja. Letošnja verzija je uspela in imata zasluge režiser Oscar Figueroa glasbeni kritik dnevnika La Prensa, in Antonio Tauriello, 42-letni arg. skladatelj, pianist in dirigent, ki veliko deluje zlasti v Združenih državah. Figueroa, ki je sodeloval tudi pri zamisli scene in kostumov ter mask, je s Taurielom dosegel skladnost med orkestrom in petjem ter igranjem in scenografijo. Vse vloge so profesionalno odpeli domači pevci.

Baletni del je pod skupnim imenom Poème des Valses obsegal dvoje Ravelovih stvaritev: Valses nobles et sentimentales in La Valse v koreografiji mednarodno znanega ameriškega plesalca in koreografa Todda Bolenderja, Oboje del je preredilo posamično že več znamenitih koreografov za baletno izvedbo: prvo Clustin, Ambroising, Ashton, La Valse pa Djagilev, Nižinska, Fokim, Massine, Balanchine, Wallmannova, Lifar jdr. Bolender, ki pripravlja baletne predstave tudi pri glasbenih komedijah v New Yorku in drugod, je z bistrim očesom odkril svojske plesne privne Ravelove muzike in jih ustrezno interpretiral v okviru klasičnega stila. Številni solisti in člani Colónovega baletnega zbora so dokazali odlično usposobljenost in obvladaje plesne tehnike. (J. Š.)

(Bo še)